

нічым не выдае сваёй прыналежнасці да тэатральнага сьвету, ды ў сьценах ейных вось ужо які год ладзіцца ці ня самы абсурдны *марыянэткавы* спэктакль стагодзьдзя.

І доўжыцца дзея, і *марыянэткавая* пляміста-шэрая варта сустракае *марыянэткавае* аўто, і *марыянэтка*-людзі прамаўляюць не свае словы, робячы ўсё так, як загадаюць ім да часу нябачныя крамлёўска-лубянскія лялькаводы.

І хоць галоўная *марыянэтка* і сама ўжо не свая, аднак *марыянэткавыя* крытыкі штодня ўсхваляюць гэты пэрсанаж у *марыянэткавай* прэсе, а *марыянэткавая* тэлевізія бясконца цягне аднастайны сэрыял, што невыносна надакучыў напаўпрытомным глядачам.

Ды колькі б ні цягнуўся гэты спэктакль, а фінал усё ж немінучы. І запаліцца сьвятло, і палягуць у свае скрыні нашыя *марыянэтка*, і ўбачыць сьвет таемных лялькаводаў і ад душы адорыць іх сьвістам, пратухлымі яйкамі ды гнілымі памідорамі.

Маска

Антаніна Хатэнка

Непазнавальна пазнавальнае, да болю знаёмае аблічча краіны і часу. Аблічча кожнага з нас, актораў зь вялікае ды трагічнае драмы беларускага жыцця. Падаецца часам, што *маскі* прырасьлі да нашых твараў навечна і сарваць іх анікому не пад сілу. О гэты няспынны, неўтаймаваны *маскарад* нашага прыстасаванства! Якое даўно не ратуе, не засланяе, а ўсяго толькі надае хісткае пэўнасьці, што жывем. Прылаўчыліся.

Кабеты шпарка мажуць па тварах розную гародніну і садавіну, намагаючыся захаваць маладжавасьць, а мужчынам, прынамсі балышыні зь іх, найзручней *маскавацца* пад мужных ды адважных, прагна глынуўшы п'янога зелья.

Хаваем, прыніжана хаваем сваю баязьлівасьць і пакору. Божа магутны! Здымі з нас гэтую агідную *маску*: трэцяе ж тысячагодзьдзе падступае — дзея драмы зьмяняецца. Старыя дэкарацыі і *маскі* струхлелі...

Маўзалеі

Сяргей Харэўскі

У савецкі час кожны беларус дакладна ведаў сэнс гэтага слова. Словы Масква, Ленін і *маўзалеі* завучвалі яшчэ ў дзіцячых садках. Маскоўскі *маўзалеі* тады быў для нас адзіны ў цэлым сьвеце. Вялікая пахавальня Леніна, дзе ён ляжыць у крышталёвым саркафагу... Для дзяцей гэта было зразумела — як казка пра заснулую ў лесе цароўну.

Слова *маўзалеі* мае грэцкае паходжаньне, ім называлі самую вялікую пахавальню элінскага сьвету — цара *Маўзола* ў Галікарнасе. Пазьней ад назвы тае спаруды сталі называць усе вялікія пахавальні наагул...

Ленінскі *маўзалеі* пабудавалі беларусы, майстры зь вёскі Грабаўка, што на Гомельшчыне. Бадай, гэта самы вялікі помнік беларускае народнае творчасці. І таму стаўленьне да яго ў беларусаў было асаблівае. Як пісаў Аркадзь Куляшоў:

Мы не дазволілі халоднаму нябыту
Забраць яго ад нас у вечную імглу,
І не труну, а дом зрабілі мы з граніту
На сотні год яму, як горнаму арлу.

Беларусы вельмі раўніва пільнавалі, хто і як стаяў падчас парадаў на *маўзалеі*. Калі на ім паявіўся Брэжнеў, у народзе склалася прыпеўка:

...Гэта што за Бармалей
Ўзьлез да НАС на *маўзалеі*?..

У Менску зьбіраліся нават паставіць і мясцовы *маўзалеі* Леніна, сымбалічны, у якім быў бы музэй...

Пазьней *маўзалеямі* пачалі іранічна называць маёнткі партбосаў. А слова „саркафаг“ ужо асацыявалася не з крышталёваю труною, а з Чарнобыльскай АЭС, якую накрылі саркафагам з бэтона.

Сёння *маўзалеям* альбо саркафагам менчукі называюць змрочную спаруду Палацу Рэспублікі, якая паўстала пасярод сталіцы, акурат там, дзе зьбіраліся паставіць сымбалічны *маўзалеі* Леніна.

Менск

Сяргей Шупа

Таямніца паходжання назову цяперашняй сталіцы Беларусі губляецца ў далёкай смуге стагодзьдзяў. Найбольш верагоднай лічыцца гіпотэза, якая выводзіць яго ад рэчкі *Менкі*, што цячэ кілямэтраў за 20 на паўднёвы захад ад *Менску*.

Форма *Менск* (у старым напісаньні — празь літару „яць“) захоўвалася даўгімі стагодзьдзямі — у старадаўніх летапісах, актавых кнігах і ў жывой народнай гаворцы. Аднак з наступам палянзацыі, калі старабеларуская мова ў афіцыйным ужытку была выціснутая польскай, *Менск* зрабіўся Мінскам.

Калі дзесьце гадоў таму на нашыя землі прыйшла расейская акупацыя, новыя ўлады ня сталі разьбірацца ў этымалёгіі і археаграфіі, а перанялі польскі назоў. Адгэтуль узяўся Мінск.

Адроджаная Беларусь на пачатку XX стагодзьдзя вярнула гораду старое летапіснае імя, якое пражыло ў афіцыйным ужытку дваццаць гадоў. У 1939 годзе выйшла пастанова ўладаў аб замене ў беларускай мове *Менску* на Мінск. Заўважым, што кошты гэтай акцыі тагачасных кіраўнікоў не хвалілі — трэ было сьцерці з памяці людзей ненавісную нацыяналістычную форму — *Менск*.

Гэта быў унікальны выпадак у савецкай імперыі. Ува ўсіх астатніх выпадках назвы гарадоў мяняліся ў расейскай мове — на нацыянальныя. Так замест Тыфлісу зьявіўся Тбілісі, замест Эрэвані — Ерэван, замест Вільна — Вільнюс. У Беларусі адбылося наадварот.

За апошнія стагодзьдзі горад моцна зьмяніўся. Шматлікія войны, акупацыі, рэпрэсіі, індустрыялізацыі, урбанізацыі, міграцыі татальна зьмянілі дэмаграфічнае, культурнае, моўнае, архітэктурнае аблічча *Менску*. Адбылася мутацыя, прадукт якой ужо натуральна завецца Мінскам.

І аднак *Менск* жыве. У апошніх брукаваных вулках, у старасьвецкіх камяніцах, у замшэлых камянях старых могілак, у нашым болі і ў нашай надзеі.